

„УЧИЛИЩЕ“ излезла два пѣти на мѣсеца, съ една притурка. Годишна цѣна прѣдлагана гр. 25, а безъ притурка едно сребърно меджидіе. За друга царщина, отъ нѣ нашенско фр. 8, или деѣ рубли. Писма дописки и спомоществованіята са испращагъ право до уредничеството, или до книжарницата на Г-да Хр. Г. Дановъ и С-іе въ Русчукъ. — Гюргево при Г-на Т. Вайдеску у печатницата на „Училище“.

Издатель — Ступанъ Р. И. Блъсковъ.

ОТЪ ПИСАРНИЦАТА.

Съ предишній брой спомѣняхме на читателитѣ, какво „Училище“ са намира въ примѣждіе, и че тая година ній съсѣмъ побъркаме конциѣ. Освѣн другитѣ прѣчки, що ни спѣнахъ, та не можаме да си нагласимъ печатницата, както мислѣхме, и спомощнициѣ ни намалѣхъ, а колкото са написахъ и отъ тѣхъ половината току-речи не сж платили. Спорѣдъ това листѣтѣ ни хвана да зокжѣнява, и прѣминалій мѣсець не излѣзе нито единъ брой.

Намъ е усилено, найстена, и сами знаемъ болката си, но какъ да ѣ изцѣримъ, когато сичко са върши съ пари? Ако бѣхме честити да спечелимъ на млади години, сега би давали мило за драго, безъ да придирваме, само да послужимъ на народа си. Тѣшко е да нѣма човѣкъ готово и да са мѣчи съ едно перо въ рѣка, че и да го подяждѣ отъ стѣрна! Досадно ще бѣде на читателитѣ, ако земемъ да имъ расправяме за сичко, щото ни вързѣлети тая година. За това нека да примѣлимъ и този пѣтъ, та дано отдѣто са е збѣркало пакъ отъ-тамъ да са поправи; ако ли не, то ще излѣзе на бѣлянка.

Ако е право казаното, че тѣрпенето е спасене, то молимъ добритѣ наши спомощници, които ни сж заплатили нагълно, да потѣрпятъ малко и да не

бѣрзатъ да ни осѣждатъ; стига ни толкозъ, дѣто са наказваме съ мѣлнотійѣ, отъ които сме заобиколени у днешното си положене. Най-сетѣ, ній сме длѣжни, рано или късно, да истѣжкимъ 24 листа, съ колкото притурки можемъ, и 4 книжки „Градинка“, и никому да не останемъ длѣжни. Но при това нѣма да заборавамъ и оніа наши родолюбци, които ни подгорихъ тѣй, щото да ни пари винаги.

ПАКЪ ЗА УЧИЛИЩАТА.

Колчемъ си помислимъ за приминалото, какви сж били нашитѣ училища и учители прѣдн 30-40 години, то ни иде да вѣрваме, че ній доста сме на-прѣднѣли у това отношене. Но ако са вгѣдаме отблизу и сравнимъ сичко съ врѣмето и вѣкѣтъ, у който живѣемъ, то ще да са увѣримъ, че днешнитѣ училища не отговѣрятъ на своята цѣль.

При сичкото мѣлвене да са турятъ училищата на по-добѣръ рѣдъ, съ сичкитѣ старанія да са поправи начинѣтъ на прѣподаването, та да са учѣтъ дѣцата по-бѣрже и лесно, до днесъ тѣврдѣ малко са е сполучило. А коя ли е причината на тѣзи несполука? На това питане вий ще да отговоримъ: нека-дѣрността на учителитѣ и лошиятъ начинъ на ученето имъ. Това е вече очевѣстно и сѣки колко годѣ опитенъ

човѣкъ е разбралъ отдѣ не напредватъ нашитѣ училища.

За да отговарятъ училищата на своята цѣль, казва единъ ученъ, трѣбва безъ друго да са промени днешния рѣдъ на ученето, което никакъ не прилича младежитѣ; защото начинътъ на преподаването е тъй нехвелитѣ, щото училищата приличатъ на тъмници, отдѣто дѣцата бѣгатъ, та отиватъ на занаятъ или при нѣкой търговецъ. Спорѣдъ това и най-даровититѣ умове остаятъ безъ наука. И каква облага чакаме отъ такива училища, когато онова, което може да са свърши за една или двѣ години, то са учи петъ, шестъ и повече години? Ученикътъ са прѣспива съ много науки, които му са даватъ машинално—съ невразумителни думи и като на гатайки. Освѣнъ това по нейдѣ си ученикътъ прѣди да изучи основно материя си езикъ, дава му са да учи чужди езици, какъвто е на примѣръ латинскій, що е единъ отъ мъртвитѣ езици, и не може да приказва по него нито слѣдъ 15 20 години, дорѣто извънъ училището на дюгения, слуги и господари твърдѣ скоро са изучаватъ да говорятъ по нѣкой си чуждъ живъ езикъ. Тѣй са исхабява толкозъ врѣме напусто безъ никаква полза за животъ.

У селата има училища, но повечето отъ тѣзи училища сѣ досущъ загубени и, току-речи, никакви; нѣма кой да ги нагледъ или да попита какво са върши вътре. Обикновено селскитѣ учители сѣ нѣкои недоучени момчета, които повзучили на двѣ на три нѣщо отъ Грамматика, отъ Св. Исторія и География, а нѣкой си едвамъ знаятъ криво-лъво да попрочитатъ и станъли даскалѣтѣни; намиратъ са и такива, които минуватъ за по-учени и които са прислужватъ прѣдъ неученитѣ селени, че много знаятъ и нѣма като тѣхъ. Но такива то шарлатане и лъжеучители сѣ по-накостни хора и отъ най-долния учитель, защото умаиватъ проститѣ да не могатъ да ги разбератъ що сѣ знае и да са хванутатъ дембелски. А други сѣ интригане (раздорници),

които правятъ сѣкакви интриги помѣжду народа и го раздвояватъ на партии, щото най-подирѣ са затвори и училището. Таковитѣ трѣбва да са пж-дятъ като чюмови и прокажени, та да не заразяватъ простодушнитѣ и да ги изстудяватъ отъ ученето. Отъ мнозина сме слушали да казватъ: „по добрѣ да имашъ петима неучени синове, а не единъ ушъ изученъ, та да бѣде като еди чий синъ, който испоуде бащиното си имане, или станалъ учитель да бърка свѣтътъ (1).“

УЧИЛИЩАТА МОГАТЪ СА ПОПРАВИ.

(Изъ дидактиката на Ив. Амосъ Коменски).

„Тѣшко е и, току речи, невъзможно да са издирятъ сичкитѣ болѣси, съ сѣ това лекаритѣ пакъ са трудятъ да ги цѣрятъ. Тѣй и ний ще са постарасемъ да поправимъ училищнитѣ работи.

„Ний обрѣчаме такова устройство, по което: 1) сѣкое младо човѣшко създаніе, освѣнъ ония, на които Богъ не е далъ разумъ, ще добива образование; 2) сичко което прави човѣка мѣдаръ и набоженъ трѣба да са изучва; 3) Таковото образование ще да са извърши до зрѣлата възраст като приготвяване за животъ; 4) То трѣбва да са дава безнасилственно и кротко—по единъ най-приятенъ начинъ; 5) цѣльта на това образование е не да са даде една лъскавина отъ повърхностни знанія, но знанія истевски, основни, що сѣ нуждни за човѣка, и 6) това образование ще са достави лесно, а не съ голѣмъ трудъ. То изисква едно упражняване по 4 часа на день и единъ учитель може да го дава на голѣмо число ученици.

„Никой не ще да върва на таковото обрѣчане.“ Човѣшката природа е таквази.

1) Единъ такъвъ ученъ са е прикнаалъ у градъ Р. . . по за него ний ще да поговоримъ надруго мѣсто, а туку ще кажемъ на читателитѣ, че той са тѣмни за първъ мѣжду нашитѣ учени; неговитѣ лъжовни дописки са приематъ отъ книжаритѣ, които сѣ готови да обнародватъ сичко—и Цариградското „Читалище“ украшава своитѣ стѣнни съ мѣдуванията на този философъ (гледай у „Ръководителя“). Но отъ кои учени е той, него го знаятъ само дѣто е учествувалъ у градовѣтъ Р. и Н.

Намъ са струва испървомъ, че не може да бжде кое годѣ ново изнамѣрване, а сетнѣ, щомъ това изнамѣрване излѣзе на явѣ, нѣй са чюдиме защо не е станало то по-напрѣдъ. Тѣй е ставало и съ изнамѣрваніята на великаго Архимеда; испърво имъ са присмивали, а сетнѣ са чюдили.

„Се тѣй е ставало и съ откритіята на великаго Колумба. Ни единъ владѣтель испървомъ не рачилъ да го повѣрва и да му помогне. Неговиѣ другари щѣли вече и да го хвърлятъ у морето; но той както са е усѣтилъ да закрѣпи яйцето на върха му, тѣй са и наелъ да открие Америка.

„Сѣщето било и съ печатницата, която испади сичкиѣ рѣкописни книги.

„А изнамѣрването на барута? Кой е мислилъ, че тѣй ще да са взмѣни войното искусство? Това е послѣдвало и съ искусството, и искусството за писване: една частъ хартія (книга) разнося мислитѣ ни по сичкиѣ крайща на свѣта.

„Тѣй ще бжде и съ нашето ново прѣдпріятіе. Мнозина ще са чюдятъ и сърдятъ за дѣто има хора, които намиратъ погрѣшки въ училищата, у книгитѣ и нарѣдбитѣ на прѣподаването, а вмѣсто това да прѣдлагатъ друго съвѣстѣ ново нѣщо, което ушъ не можало да бжде.

„Макаръ и бждѣщото да докаже тѣзи мисли, но пакъ трѣбва да са знае отъ сега, че сѣкое човѣшко създание може да бжде посвѣтено на наука и на добро повѣдене, безъ никакъвъ трудъ и горчивини, съ които горкиѣ ученици сѣ мъчени до сега.

„Доказателството на това е, че: сѣкое животно, сѣкой гадинка, не само лесно са упѣтва на кждѣто го потегли природата, но іоше радостно тича нататѣкъ, като са сърди на онова, що му прѣчи да си върви подиръ наклонността.

„Никакъ не е нужно да карашъ птицата да хвърчи, рибата да плува или младото конче да тича: това правятъ тѣ отъ само-себѣ си, щомъ имъ залякнатъ удоветѣ. Водата сама си тече, а оганътъ самъ си гори, облитъ камакъ са търкаля, а плоскіятъ лѣжи; окото и оглѣдалото на видѣло сами отражаватъ нѣщата; сѣмето у влага и топлина само си гиіе и пониклува.

„А ако у човѣка има отъ природата сѣме за знаніе, за добродѣтель и за набожностъ,

тогава излиза, че за неговото развиване е потребно твърдѣ малко подканяне и умствено рѣководство.

„Но възможно е нѣкой да каже: „отъ какво да е дърво не може да са издѣла дръновѣ клинѣ.“ На това отговаряме: човѣкъ става отъ човѣкъ.

„Други пакъ може да рече: „нашата сила е ослабнала іоше отъ първія грѣхъ.“ Отговаряме: Макаръ и да е отслабнала, но не е и досущъ загинала. Както са учимъ да ѣдемъ, да пиѣмъ, да ходимъ, да играемъ и да работимъ съ рѣцѣ, безъ да ни кара нѣкой, се тѣй може да упражнимъ и духътъ си, само ако ни са посочи правіи пѣтъ. Човѣкъ научва конѣтъ да играе и да са покланя, да са исправи на два крака и да са обрѣща; научва мечката на разни движенія; кучето да слугува; а вранитѣ панагалитѣ и свракиѣ да говоратъ. Сичко това става неприродно, а какъ да са не научи човѣкъ, като му е рекла това и самата природа—като му е подадена?

„Други може да кажѣтъ: „това е толкозъ трудно, щото едва ли ще да го разумѣ сѣки човѣкъ.“ Питане: Какво му е трудното? Белки у оглѣдалото са не види и самото неправилно тѣло, само ако то е освѣтлено както трѣбва? Белки земята не искава класъ отъ сѣмето, само ако сме знаиди кога и дѣ трѣбва да го посѣемъ? Нѣма таквизъ високи кули или бжире по земята, дѣто да не може са възкачи онзи, който има крака, който знае да сече дърва или да вкопава стѣпала на камѣка и т. п. „Това дѣто много младежи оставатъ недоучени кривъ е начинътъ по който тѣ са учѣтъ, криви сѣ учителитѣ, защото не сѣ вървѣди изъ правія пѣтъ и учили ги както не трѣбва.

„Но, ще кажатъ пакъ: „има таквизъ прости глави, у които нищо не може да са втѣлни.“ — То не е право. Най-упрашеното и зацанано оглѣдало отражава, колко да е, прѣдмѣта, що стои прѣдъ него; и върху най-увалянія листъ книга може да са запаме кое-годѣ нѣщо тѣй или иначе; само трѣбва да са очисти оглѣдалото или книгата. И тѣпоумниѣ глави можатъ да разумѣятъ нѣщичко. Нѣма дърво, което да не може да са одѣла; отъ най-чепатото дърво може да са издѣла що-годѣ поле-

зно. Освѣнъ това съвсѣмъ тѣпоумнитѣ отъ природата хора сж толкозъ малко, както и онія, които сж безъ рѣцѣ или безъ крака природно. Само слѣпотата и глухотата, що сж случаватъ нарѣдко отъ природата, прѣдставляватъ нѣкои затрудненія, но и това може да са отмахне или поне да са смади.

„Юще едно противоречіе: да кажемъ, че сичкитѣ главн сж неспособни за наука, но пакъ въ повечето нѣма воля—не щатъ; а който нече да са учи, такъвъ да са насилава е мѣчно и за лудо, и не може; зарадъ това най-хубавото е да са оставятъ. А защо да са необича ученето? Аристотель твърдѣ право казва: „Съ човѣка наедно е вродено и желането му да знае“. Твърдѣ често и самитѣ родители сж криви за дѣто дѣцата имъ са не учятъ; вѣтарничево общество развива у младія човѣкъ сѣкакви сжрдитини и неведицини; дѣцата виждатъ чѣсто и възрастни хора да лудуватъ, а това имъ са ревне и на тѣхъ е драго да са вдаватъ на задоволствія и на лудини. За тѣхъ е потребно само едно подбуждене и желането имъ да са учятъ скоричко би са повърнало. Както дърводѣлецътъ първомъ отдѣли кората отъ дървото, че тогава го работи съ помалки сѣчива; както ковачътъ първомъ нагорѣциява желѣзото, за да умѣкне, и тогава го кове; както ткачката най-напрѣдъ основава, навива и навожда, а слѣдъ това таче, сѣ тѣй и учителятъ трѣбва по напѣдъ да приготви ученика, каквото отсетитѣ да може на драго сжрдце да приема науката, що му са дава.

„Учителятъ трѣбва да умѣе какво да прави спорѣдъ различнитѣ способности. Друго-яче са постижна съ остроумното, а друго-яче съ тѣпоумното дѣте; друго-яче трѣбва да са относитъ съ кроткитѣ и добродушни ученици, а друго-яче съ упорнитѣ и ввроглавитѣ; друго-яче съ онія, които желаятъ за наука, а друго-яче съ онія, които сж способни само за механически работи.

„Да разглѣдаме по отблизо различнитѣ умове. У първѣя рѣдъ сж остроумнитѣ и онія, които обичатъ да са учятъ, които сж способни за сѣкакви науки. Тѣмъ трѣбва само храна, и тѣ са развиватъ отъ само

себѣ си, като нѣкои израсли билки; само съ такивато не трѣбва да са бърза, за да не би нѣкакъ да ослабнатъ и да заприжатъ безъ врѣме.

„Едни дѣца сж остроумни, но мудни; такивато биватъ доброволни да приематъ; само трѣбва да са подканитъ. Други пъкъ сж и остроумни и любопитни, но палави или инатчи. Въ училището тѣ са иматъ за най-нехвелити ученици; но ако са обучаватъ човѣшки, то отъ тѣхъ чѣсто ставатъ великитѣ хора. Такъвъ е билъ Темистокаль, отлични грьчки войвода. Вѣсчитателитѣ трѣбва да глѣдатъ хубевѣ, щото да не направятъ нѣкакъ отъ доброто да стане лошево.

„Най-подирѣ има послушни главн, които искатъ да са учятъ, но сж мудни и тѣпи. Такивато съ най-драго сжрдце вървятъ слѣдъ онія, които сж напѣдъ тѣхъ; но защото на таквизъ не е подадено да бждатъ първи, никакъ не трѣбва да са прѣсилватъ, нито да са припиратъ съ много, и да имъ са задава работа и наука спорѣдъ тѣхнитѣ сили и излѣко. Тѣй послѣ подека-лека достигватъ доцѣлѣта, но иначе науката имъ е по-темедіа, както и есеннитѣ овоци. По-мѣчно е да са удари печатъ върху олово (куршумъ), но тукъ той е по-траенъ отъ колкото на восака. Зарадъ това такивато дѣца не трѣбва да са виждатъ пѣзъ училището.

„Намиратъ са юще нѣкои мѣзелци, опаки и лошеви дѣца. Ако такива са не противятъ и тѣ могатъ са поправи; само че постижането съ тѣхъ изисква много тѣрпене и внимателно наглѣждане.

„У най-подирни рѣдъ спадатъ онія, които сж тѣпи, развалени, пакостни и много твърдоглави. Но както у природата сѣщо сѣкое отровно нѣщо има цѣръ, и както неродливитѣ овошки само когато са насаждатъ разумно и да са настоява надъ тѣхъ добръ, тогава могатъ да бждатъ плодородни; еднакво и тукъ не трѣбва отчаяване, а непрѣстанно да са трудимъ и боримъ. Тѣй ще да видимъ, че на хилядо главн, едва една ще бжде отъ този видъ.

„Сичко, що сме казали до тукъ, изговаря са скратено у Плутарховитѣ рѣчи: „Не зависи отъ човѣка какви дѣца ще му са родятъ; но на негова рѣка стои, съ своето

наставление, да помогне на дѣтското развитие.“

(Продължава са).

МАЙЧИНАТА ЛЮБОВЪ.

Ний имаме обичай да даваме любовта си тамъ, дѣто нашитѣ добродѣтели сѣ познати, тамъ, дѣто можемъ да намѣримъ въздаяне на думитѣ си и на засмиваніята си, и тамъ, дѣто има, или поне дето прѣдилагаме, че има, красота или достойнство. Но майчината любовъ ни едно отъ тѣзи нѣща не изисква, защото са основава на слабостта на чедото, и трае даже до толкова врѣме, докато е жива майката, съвсѣмъ, че по нѣкогашъ не срѣща съразмѣрното си награждение. Майчината любовъ може да са подложи подъ сѣкакъвъ видъ мъки безъ да са смали, и може да излѣзе, като отъ горнило, прѣчистена отъ сѣкое смѣшене на самолюбие. Слѣдущий примѣръ показва дѣйствително истината на това щото казваме.

Нѣкоя си вдовица жена толкозъ много обичаше единичкия свой синъ, щото и отъ пужднитѣ си нѣща са лишаваше, за да дава нему добро въспитане и да угожда на сичкитѣ му дѣтински пожеланія. Разносикитѣ му за въ училището излѣзвахъ отъ нейното трудеие, и тя са радваше юще, и го имаше за голѣма работа, дѣто че можеше да даде на сина си това, за което тя не бѣше са никакъ удостоила въ младината си. И мислѣше, горката, че синъ ѝ придобиваше опези знания, на които тя съвсѣмъ не отбираше и чудяше имъ са; но учителятъ и съученицитѣ му бѣхъ на други умъ за него. Момчето научи само да смайва простата си майка съ едни таквизъ думи и грѣмливи изрѣченія, и да ѝ прѣзира юще, защото не ги заяла и тя. Много пѣти майка му, когато го виждаше, че му е криво или му е мъчно за ниского му състояние, не рачѣше комахай нѣто хлѣбъ да тури въ устата си, само да промисли за него това, което би могло да

го изравни, по видимому, съ тѣзи, които бѣхъ по-горни отъ него.

Майката са лѣжеше у разсѣженето си и синътъ съ поведенето си. Но майчината любовъ оставаше непрѣложна съвсѣмъ отъ любовта на сина ѝ, щото отъ день на день са смаляваше въ студеното и самолюбивото негово сърдце, дордѣто най-подирѣ пристигна да стане толкозъ жестокъ, щото не щѣше ни да знае за майчинитѣ си пригодяванія. Но тя, горката, глѣдаше да са не призира въ промѣненіята на чувствата му, и утѣшаваше са съ мисльта: „таквизъ сѣтъ пригодно дѣцата.“

ЗА ИЗУЧВАНЕТО НА НАУКИТѣ.

Ревността и прилѣжането на ученицитѣ сѣ главнитѣ условия за постигиването имъ въ ученето, съ което тѣ ще да си приготвятъ за въ бѣдѣще единъ новъ и добродетеленъ животъ; да бѣдѣтъ до нѣкога полезни на себѣ, на родителитѣ и на отечеството си. За да са подканятъ сегашнитѣ младежи на това и да обикнатъ ученето, ний прѣпечатваме слѣдующия членъ, когото заемаме изъ Българскитѣ книжици, издавани у Цариградъ 1855 год. (1).

„Сички вѣй, млади момци, които влизате у пѣти на наукитѣ и употрѣблявате за тѣхъ живота и сичката горѣщина на вашата врѣстъ, не оставяйте никогажъ да угаснатъ у васъ тѣя благородни чувства, за ползитѣ на словолубие или на имотъ, щото залягатъ и клатятъ по-многого човѣци на днитѣ ни. Единичката ваша мисль нека бѣде развитіето на разума ви. Натѣкнете са испървомъ да уработвате, умигчявате и усъвършенствувате силитѣ на вашія духъ съ изучаването на слесата. Не слушайте онезъ, щото ги прѣзиратъ. Никогажъ са не е видѣло да са били тѣй поучени, за да са по-малко книжевни. Тѣй сами могатъ да ви научѣтъ тънкость а на мисальта, замѣняването на сила, да ви дадѣтъ цѣлното разумяване на мислитѣ, щото сте зачели у васъ, и да ви покажѣтъ начина да ги изговаряме чисто съ сѣщи опрѣдѣленія. Тѣй приготвени, вашето по-

(1) Българ. книж. часть II, книжка втора.

ченване у първитѣ тайнства на наукитѣ ще стане лесно. Като имъ са евпте, засплете повече вашія духъ съ изучването на най-дълбокомисленнитѣ, които сж логическото начало на сичкитѣ други. Кога вий вкусите най-първо отъ наслажденията: що сѣкоя пуца, изберете си която ви благодарни, която ви привлича и заловете са да са уработвате. Ако наклонността стане сирасъ, прѣдайте са на прѣлстенето, що ви влече: а кога вашето постоянство ви удостои да влѣзите у свѣтилището на тая прѣдпочитателна наука, подиръ голѣмитѣ човѣци, които ни сж го отворили, посвѣтете са цѣли за обработването и съ здрава любовь. Нѣмайте друго словолубіе току да отбулите слѣдъ тѣхъ, на съврѣменицитѣ ви и на изрожденниците ви, нѣкои отъ нетлениитѣ истини, които безкрайното естество имъ е скрило и крпе юще намъ. За да станете достойни да ги откѣриете, засплете са да отгѣмватѣ тайнствата му съ много работене, сподирено отъ едно непрѣмѣнно тѣрпѣне у самотія като не оставяте да са растуши духътъ ви освѣнъ съ мирни страсти, що могатъ да го поддържатъ, и съ прибавни изученія, които могатъ да го украсятъ, да го възвишатъ, или да го разширятъ. Вий не ще можете стигна у богатството и у почитѣта на свѣта. Ако имате отъ небесна милость смиренно удоволство, не искайте нищо повече, и бждете постоянни въ него. Не е ли ви го дала? Бойте са да са заловите въ нѣкое дѣло, което, като възпира и съзема сичкитѣ сили на духа ви върху чуждитѣ отвлеченія на сѣка изпосна служба, може ви докара въ бѣдность, или понѣ ви наложи много врѣме тѣжка недостижность. И тѣй подбудени ли сте за него непобѣдимо отъ една стърна, която нищо не наддѣлява? Тогава, възприемете съвсемъ жѣртвата, що иска. Не давайте на вещевепитѣ нужди току часть отъ врѣмето и отъ нейзбѣжимата работа да са поминуватъ като опрѣдѣлите да бждете немотенъ, доклѣ дѣлата ви, откритіята ви, привлечахъ върху васъ праведнитѣ награждения, които общитѣ ни постановленія, убогатени отъ добродѣлїята на вѣлкодушни човѣци, биватъ сѣкогажъ готови за работно достойнство. Но тия званія, нужното за сѣкоя день

равно или кжсно ще ви бжде уздравено; и ако вий имате сърдце да опрѣдѣлите тамъ желаніята си, то можете слѣдва да живѣите за науката, въ наслаждениа отъ васъ сжщи, безъ да бждете неспокойни за сѣтнината. Може би множеството да не знае името ви и да ли сжществувате. И тѣй вий ще бждете познати, почитени, отъ нѣколко вѣлики човѣци, распрѣнати по сичката земя, стревнователитѣ ви, голѣмцитѣ ви у вселенскія съборъ на остроуміето; тѣмъ сами са пада да ви уцѣвятъ и да ви опрѣдѣлятъ достоенъ чинъ, на когото нито вліяето на нѣкой боярецъ, нито волята на единъ князь, нито народната причюда не могатъ ви направи да паднете, както и тия не можахъ да ви го отгѣмнатъ; и който ще ви остане колкото бждете вѣрни на науката, що ви го дава. Най-послѣ, ако при нажсяването на живота ви, тия венкашни свидѣтельства бѣхъ потвърдени, награждени въ отечеството ви, отъ мненията на едно събрание отъ отбрани умове, на които различността на дарбитѣ прѣдставлява всеобщността за качества на човѣшкото остроуміе, подъ сичкитѣ имъ видове и у сичкитѣ най-различни распорѣжданія, вий ще придобіете най-хубавото награждение, на което единъ ученъ може да почива.“

БЖДИ ВНИМАТЕЛЕНЪ.

Единъ старецъ приказвалъ, че кога билъ момче, отивалъ въ училището на единъ учитель, който билъ много искусенъ да открива небрѣжливитѣ ученици. Единъ день станало голѣмъ глѣчь въ училището, учителя рекалъ ни ученицитѣ си: дѣда, глѣдамъ, че едни отъ васъ сж небрѣжливи и негнимателни, молижъ ви, да внимавате въ книгитѣ си, и който отъ васъ види другаря си, че е небрѣжливъ, да го покаже менѣ.

Добрѣ, сега да видишь, рекохъ азъ въ себе си, тукъ е Георгій, на когото азъ желая да си отгърна! Ще го пазя и щомъ го видя, че е небрѣжливъ, щж го обадижъ на учителя, за да го накаже. Вардихъ прочее, и тутакси като го

видѣхъ, че глѣда на-самъ на-тамъ, о-бадохъ го учителя.

—А отдѣ знаешъ, че той е невнимателенъ? попита учителя.

—Видѣхъ го, отговорихъ азъ.

А какъ можешъ да го видишъ, ако имаше ти очитѣ си вторачени, както трѣбва у книгата си? И тукъ са открихъ, че азъ бѣхъ невнимателенъ, а не Георгій. Отъ тогазъ са зарѣкохъ вмѣсто да губя врѣмето си, за да открія грѣшкитѣ на другитѣ и да ги укорявамъ, да са стараѣт и да радя да сжмъ внимателенъ и прилженъ.

Г Л А В Ч О .

[Разказъ отъ единъ попъ].

I.

Ако дрѣветата, тревите, цвѣтата и животинчетата не приличатъ едно на друго, то не могатъ да бждатъ еднакви и хората. Азъ не обичамъ оние стари бѣлоглавци, които говорятъ, че Петко е длженъ да слуша Павла, че Михалъ трѣба да живѣе така сжшо, както нѣкога си е живѣлъ Василь, и че Драганъ е обязанъ да играе по свирната на Стояна; но азъ не обичамъ и оние младежи, които са присмиватъ на старците, които коратъ преминалото, които са хвалатъ съ сегашното и които накарватъ бацити си да мжлчатъ, да са потаятъ и да ги не срамятъ прѣдъ умниятъ свѣтъ. Сѣка младостъ е добра и прекрасна, а сѣка старостъ е била нѣкога си млада и зелена. Оставете сѣкиго да живѣе по своята воля; дайте сѣкиму свобода да мисли и да работи съобразно съ своето време; не накарвайте живите и пжргавите да плачатъ надъ старите гробове... Ако единъ човѣкъ са е родилъ за воденичаринъ, то той захваща още отъ малко дѣте да прави бентове, да препишва доловите и да мокри крачулете си; а ако са е родилъ за попъ, то прави клѣнала, рѣже порѣзанки, кади теманъ и да пѣе „господи помилуй!“ Оставете сѣкиго да работи онава, щото му са харесва и щото му е желателно да работи. Ако направите

противното, то вашиятъ синъ нѣма да бжде ни попъ, ни воденичаринъ... Когато азъ са учѣхъ въ училището, то на единъ рѣдъ съ мене сѣдеше Иванчо, синътъ на чича Пана абаджиятъ, когото ние наричахме Главчо, защото главата му бѣше необикновенно голѣма и защото самъ той приличаше на попова лѣжичка. Това момченце бѣше чудно въ сѣко едно отношение. Ние играхъме, скачахъме, борѣхъме са, плѣзѣхъме са единъ другиму, тупкахъме си шапките о земята, смеѣхъме са и катерѣхъме са по дуварете и по върбите, а Главчо сѣди подъ сжлбата, чете „Александрията“, или „Царственникътъ“ и не обжрща внимание на нашите дѣтински игри; ние ходѣхъме рѣдовно сѣка недѣля по върховете, по ливадите и изъ рѣката да ловиме врабчета, да кършиме чуждите плѣтища, да кладемъ огнѣни да са кпеме, а Главчо иде въ училището, скрие са въ нѣкоя дупка и сѣди по цѣлъ день; ние са караме между себѣ си, скубаме си косите, псуваме са и правиме си пакости, а Главчо ни глѣда съ сжаление, клати главата си и вжси челото си. Учителътъ ни чѣсто го наричаше „старото дѣте.“ Главчо са учеше добре и разбираше какво му са говори и какво му са чете. Едно само бѣше лошаво. Това момче никакъ не бѣше въ сжстояние да научи нѣщо наусъ, а особено катихизисътъ. „По-лесно ми е да натжича главата си съ петъ землеописанията и съ десетъ истории, нежели да изуча моисеевите заповѣди и изрѣченията на апостола Павла,“ говорѣше той и глѣдаше на катихизисътъ като на прокиснала розба. Тука сжмъ длженъ да ви кажа и това, че ако азъ да би билъ учитель, то никога не би накарвалъ своите ученици да изучаватъ оние предмѣти, които имъ са не харесватъ и които не сж за тѣхниятъ стомахъ. Но нашите учители праватъ противното. Ни единъ ученикъ подъ ясното небе не е билъ биенъ токова, колкото Главчо, и ни единъ ученикъ не е билъ наказванъ така напразно и така невинно, колкото Гла-

вчо. „Ти не си за нищо и за никакво, му говореше главниятъ учителъ.—Азъ щъ да кажа на баща ти да та направи или воденичаринъ или гайдарджия. Ти не си за учение... Ако азъ да би ималъ такавъ синъ, то би му откъсналъ главата, като на врабче“. Учителътъ говореше, а Главчо го глѣдаше равнодушно, само на голѣмото му чело са появяваха нѣколко бърчуле, които свидѣлствуваха доволно ясно, че на душата му лѣжи твърде дълбоко недоумѣние. Единъ денъ когато учителътъ му удари десетъ тоѣги по дланѣта за катихизисътъ и когато му каза да иде да пасе гѣските и да не дохожда вече въ училището, то Главчо са исправи, поглѣда на съучениците си съ своите умни черни очи остро и съ особено значение и проговори: „Ако за хората сж потрѣбни способни и разумни учители, то за гѣските сж нужни добри и умни пазаче. Азъ никога нѣма да принуждавамъ своето гѣше стадо да пѣе „херувикото“ или да изучава катихизисътъ, защото са боя да не стана и азъ гѣска.“ — „Какво е? Какво каза ти?“ извика учителътъ. — „Нищо, отговори Главчо тихо и кротко. — Азъ не обичамъ неблагоприятните учители така сжщо, както и невѣжественците гѣскаре. Ако вие да би биде уменъ и разуменъ учителъ, то не би накарвале своите ученици да изучаватъ на устъ, като папагале, различни безсмисленни изражения и не би ги наказвали така несправедливо. Вие одавна вече би трѣбало да помислите, че здравиятъ разумъ никога не е въ сжстояние да усвои ненужните безсмислици и да...“ — „Мжлчи, пжси сине!“ извика учителътъ и позеленѣ отъ ядъ. — „Шестата заповѣдъ ни учи да псуваме своите ученици съ най-непристойните думи, а господнята молитва ни дава пжлно право да лудѣеме и да излазяме изъ себе си,“ каза Главчо и излѣзе изъ училището. — „Хванете го момчета! Държете го, момчета!“ викаше учителътъ и сочеше съ прѣстѣтъ си камъ дворѣтъ. Ни единъ отъ насъ не шавна отъ мѣстото си. (Слѣдва).

БЪЛГАРСКИТЪ УЧИЛИЩА У ВЛАШКО И БОГДАНСКО (Ромѣнія).

Съ прѣхласната заспалата тукашна Българщина българскитъ училища никога нѣма да харосатъ. Централното болгарско училище ще бѣде вече повлашено досущъ и неговитъ приходи прѣсжхнуватъ до кашка, защото правителството имъ ги отѣмва! Колонискитъ землища имъ са продаватъ.

Ето какво ни пишѣтъ изъ Болградъ.

„Болградскитъ работи сочатъ на злѣ. Прѣзъ тѣзи дни сж отишли 50-60 солдате въ селото Курчій, срѣщо Болградъ, дѣто съ бой, съ запиране хора, съ заплашванія и даже пушчени гърмежи срѣдъ селото насилвали селенитъ да подпишѣтъ новитъ закони—като че склоняватъ да имъ са продаде земята и др. Вчера са научихъ че ушъ сполучили да ги накаратъ. Видѣ щемъ, дума нашій дописникъ, какво ще да стане съ Конгасъ, Вълканецъ и други села, дѣто хората сж посърдчени и упорни Българе.“

Какво да сторятъ селенитъ когато у Болградъ нѣма разбрани хора! Тѣшко и горко на този народъ, който има таквизъ водите ли и първенци каквито сж болгарскитъ: конокрадци, изѣдници и безчовѣчни звѣрове. Примаринѣтъ имъ Антонъ Парушевъ не удовили са по-онжзи година че билъ ортакъ съ обирджійтъ и конокрадцитъ?

Слѣдователно като на болгарчене това са и падаше: да имъ са окачи по едно звѣнче; защото на таквизи скотове тѣй прилича. А селенитъ, които сж прѣселени таткъ у Бессарабія, дѣто пиянството играе голѣма рола, прилича имъ по единъ яремъ (хумотъ) да са впрѣгнатъ като волове и да возятъ молдованскитъ чокое, или да орѣтъ земята имъ; защото тѣ не сж кадърни да ступаносватъ своето. Таквизъ сж старитъ, каквото ще бждѣтъ и младите, които стигатъ сега. И тукъ българщината е изгубена!

— Газацкото българско училище откакъ са е пржкнало на свѣта сѣ е било хлемаво: за 15 години може 30 пжти да са е затваряло и пакъ отваряло; а колко учители е промѣнило до сега тѣ сж повече отъ за двѣ пари орѣхи. Тѣзъ година изново е запустѣло и на да ли ще са отвори іеще веднѣжъ. А черквата? Дѣдо Максимъ умрѣ, отиде, а

българската черква у Галацъ остава сѣ недоправена.

— У Браилското българско училище са натрупали полвинъ дузина учители, които дано го подкаратъ да тръгнѣ напредъ (сѣ очитѣ си да видите пакъ не дѣйте вѣрва). Черквата ще бѣде готова за второ пришествіе — белкимъ не виждатъ примѣра у Галаченинѣ? — Както и да е, а българскитѣ вѣстници у този градъ наспорятъ: „ХИТЪРЪ ПЕТЪРЪ“, „Гражданинъ“ и по едно врѣме бѣше закривала „Жаба“, на която гласѣтъ изведиждѣ заглуша. Честити Браилчене че сѣ отвѣдели такова човѣче, като побратима А. Савичъ, да имъ прави карагѣозлуди; само да не бѣше кѣтналъ Хитъръ Петра, който не е като за неговата уста лъжица. Имаше си и ній да са хвалимъ сѣ единъ народенъ мъдрецъ и той испадна да слугува на такъвизъ диванета, които го направишъ мати маскара. Не стига, ами го прѣкръстишъ на „Гражданинъ“, — име, което му заприлича като на свиня званаецъ. Баремъ да си го поуженятъ, та дано отъ него са завѣдатъ чисти Българе у Влашко.

— Букурешката българска черква и училище сѣ наредѣ, сиречь черквата отгорѣ на тавана, близу до Бога, а училището отдолу. Амж имало тамъ десетина супуливи дѣчери, кое Влашчета кое повлашени Българчета, не ли го има? Благодарение на тримата доктори отъ „Добродѣтелната дружина“, че го цѣрятъ, а то би отколе плюснало. (Цѣренето на тѣзи изящни доктори излиза май скъпичко, амж не е ли сѣ хесапъ?).

— У Гюргево българското училище, слѣдъ четвъртогодишното си погребене, лани ужъ възкрѣсна, но както сочи, пакъ нѣма да го бѣде. Нѣколкома свѣстни българе желаятъ и мѣчатъ са да го поддържатъ, но двама трима сѣ извѣтрѣла българщина и сѣ икинелия си мозъкъ ще да го проводятъ отъ дѣто е дошло — на онзи свѣтъ. За сега іоше крѣе. Поговорищемъ пакъ за Гюргювската Българщина и казашемъ повече.

— Въ Плоещъ и Нова-Александрія, дѣто Българитѣ сѣ най-много, нито са поменува вече за Българ. училище — сичко заглъхнало у вѣщината. Нека са хвалатъ Ромѣнитѣ че наспорѣле до 9,190,000. И тѣй у Влашко нѣма Българщина, нѣма чисти Българе, ко-

ито да милѣятъ народността си и да имъ е свидно за бащенія имъ езикъ.

Но както и да е, а нѣкои Българановци у Влашко са ползуватъ матеріално, като употребляватъ народното си име за орѣдіе да печелятъ богатство. Ній би посвѣтвали онія отъ нашитѣ родолюбци (именно господиновци М-чъ (2) и П. Ж.), които обичатъ да са ползуватъ отъ капаросъ, да отидатъ въ Букурещъ и да станѣтъ настоятели на „Добродѣтелната дружина“, ако искатъ да печелятъ и отъ умрѣлитѣ.

Докторъ Валлисъ приказва, споредъ единъ Арабски писателъ Алсафалъ, че нѣкой си Индіеенецъ по имя Сесса изнамѣрилъ играта нарѣчена *Шахъ* и научилъ на неѣ царя Сахрама. Царя до толкова ся почудилъ и възблагодарилъ, щото далъ воля на Сесса да опрѣдѣли награда, каквато си обича. А той казалъ, че ще ся благодари, ако му ся даде едно зърно жито за првѣй четвъртакъ на дамата (дѣската); двѣ зърна за вторій; четири зърна за третій, и така нататкъ да ся удвоява за всѣки отъ 64 тѣ четвъртаци, които образуватъ дамата. Царя, който бѣше му отредилъ една значителна награда, ся адоса като видѣ да му ся проси едно нѣщо, което мяза на една багатеда; нѣ Сесса обяви, че той ся благодари на тази награда и царя заповѣда да го задоволятъ. Нѣ колко ся въздиви Монарха, когато му обадили, че ся трѣбва едно такова голѣмо количество жито, щото всичката му земя неможеше да го достави! За увѣреніе на читателя. нека ся прѣсмѣтне.

Понеже дамата има 64 четвъртака, то првата единица ще да ся удвои 63 пѣти; нѣ знае ся, че сбора на членовѣтъ у една геометрическа прогресія, която пачина отъ единица, и на

(2) Отъ вѣрно мѣсто са научаваме, че тоя господинъ е събралъ въ Русія до 4,000 рубли за „Благодѣтелното братство“ у Цариградъ. Ній би желали да знаемъ на какво са е употребила тѣзи помощъ, както и събранитѣ отъ другадѣ, вѣдѣто е обикнодалъ г-но му. И за двата поменати грижници са пришепила нѣщо у вѣстницитѣ, но іоше не е грѣмало.

който знаменителя е 2, е равенъ съ числото 2 умножено на само себе си толкова пѣти, колкото членове има ти и съ 1 повече, а това произведение у величено съ една единица. Сега е явно, че 64 ѣ членъ ще да ни даде числото 18.446.744.073.709.551.615.

Споредъ Англійскій законъ за мѣр-китѣ и теглилитѣ искатъ ся 3.932.160 зърна житени за да направатъ една крина (тамошна), която струва 20 шелинга; и тъй цѣлата награда ще стори 4.691.249.611.844 лири стерлинни, или въ франги, 117.281.240.296.100, а въ грошове, 5.277.655.813.324.500.—

Отъ горній примѣръ става явно до какви голѣми сумми може да достигне едно твърдѣ малко число по истечение то на нѣколко години, когато е дадено подъ сложна лихва, и още до колко ся лѣжатъ онѣзи безумници, които мислятъ да спечелятъ като играятъ на комаръ и сякога удвояватъ залога си!

Ние обичаме да вѣрваме, че измѣжду четитѣ на училище нѣма заемозематели и комарджие; нѣ пакъ имъ прѣпорѣчваме горній примѣръ за прѣдпазваніе.—

В.

РАСТЕНИЕТО КИПАРИСЪ.

(Cupressus).

Това дърво са намѣрва въ сѣверо-вѣсточнитѣ страни, близо до тропическій поясъ (34° ширинѣ); достига да 100! (?) височинѣ. То е твърдѣ трайно и мирзливо дърво, и червей го не яде; въ старо врѣме много са е цѣнило, отъ което още старитѣ Египтяни сѣ правили свонѣ *саркофаги* (ковчежи за мумитѣ). Кипарисовитѣ врата отъ храма на *Диана Ефеска* (едно отъ 7-тѣхъ чудеса на свѣта), по рѣчитѣ на *Плинія*, подиръ 400 год. биле сѣвѣмъ нови. Вратата на черквата светаго Петра въ Римъ, сѣществували отъ врѣмята на Константина до Евгенія IV (т. е. около 1100 год.), и когато ги замѣнили съ бронзови, тѣ биле още ствѣсѣмъ здрави. Отъ живитѣ памѣтници на дрѣвноститѣ заслужва внимание

кипариса, който са намѣрва близо до Миланъ въ Самма, що е било вече значително дрѣвце іоше въ 42 год. подиръ Р. Хр., а въ 1838 год. кипарисѣтъ билъ високъ 121! и въ окръжностъ 23!. Общото народно уваженіе къмъ тѣзи исполинскѣ растителностъ, накарала и Наполеона I-й да го посади, кога е правилъ шосе изъ Миланъ прѣзъ Симплетъ.

прѣвелъ

Михалъ Ан. Попповъ.

Турну-Мѣгуреле 1/12 7/врѣй 1874.

АРТИФИЦИЈАЛНО ЗАВѢЖДАНІЕ И ОТХРАНВАНІЕ НА РИБАТА.

„Мнозина може да са почудятъ, като прочетѣтъ надсловіето на тоя членъ. И отистина, когато доброто отхранване на човѣка е толкова тѣжко, колко повече пѣжѣ рибеното отхранване? При всичко това, такова отхранване сѣществува днесъ, а іоше повече, че това не е едно ново изнамѣрване, защото старите Римляни сѣ го знаеле, и съ него сѣ правиле, що то отъ се странъ водитѣ биле станале като длѣжници на тѣхните блати съ риби, както и всичките населенія по свѣта станале сѣ днесъ длѣжници на народнія си Тесауръ, (ковчегъ съ държавно имущество).“

Съ испаданіето на Римляните, гдѣто сѣ наднале въ забвение іоше много добри художества, забравило са е и гова знаніе, което едва въ нашите времена излезе пакъ на свѣтъ; и тѣй, защото тоя въпросъ е отъ една голѣма важностъ, въ кръгѣтъ на народната икономія, за това азъ сега щѣ да кажѣ нѣщо за него.

„Въ год. 1842, двама французе рибаре, на име: Remy и Gehin, отъ градѣтъ Bresse, околността Vogie, земали хайверъ отъ нѣколко вида риби, които живѣли въ тамошните околнорѣки, и го принесли въ други рѣки, дѣто имало твърде малко риба. Слѣдствіето на тева тѣхно опитване, било твърде задоволно тѣй, штоо франц. пра-

вителиство взело подъ грижата си тѣхъ спити, и имъ давало всичките нужди сръдства. Въ разстояніе само на 20 год. опитите на тѣя двама рибаре отъ Bresse, произведе една индустрія, която днесъ за днесъ са разширява твърде значително и която е донесла на държавата доста добра полза.

Г-нь докторъ Наго-Хаго, въ год. 1848, направилъ въ франц. академія, единъ твърде доказателенъ рапортъ, върху това изнамѣрваніе, което са показало доста ползовито; този рапортъ са земалъ въ голѣмо вниманіе отъ сичкія ученъ свѣтъ. Подиръ това франц. правителиство рѣшило да распространи таковата *артифициално* завѣждане на рибите, у всичките почти рѣки на френско. И тѣй заповѣдало да са направятъ всѣкаде голѣми блата, а най-паче блатото на Basle, което има едно пространство до 75 уврати; то служи за завѣждане и отхранваніе на рибите: Salmo, Tinca, Caprio и др. разни риби, които живѣятъ у сладките води. Споредъ една правителственна статистика, обнародвана отъ франц. правителиство, върху тоя въпросъ, днесъ съществуватъ въ Франція, около 700 мѣста, гдѣто е вече съставено единъ видъ паразитіе отъ това *артифициално* завѣждане и отхранваніе на рибите.

„Таковата рибарство въ нашите дни, казва рапортътъ, трѣба да бѣде глѣдано не като едно ново пѣщо, но като едно лехтовоскрѣснало искусство, и трѣба да кажемъ, че то позволява на държавата да достигне единъ важенъ изворъ отъ богатство и напръдѣкъ; защото можеме да вѣрваме, че отъ това искусство бѣдѣщитѣ ни поколения ще добиятъ твърде голѣми а може би и невѣроятни добиви за поминокъ, дѣто ще бѣдѣтъ натрупани въ рѣките и блатата ни. Имаме предъ видъ, малкіятъ лакъ „Соммассіо“, въ когото слѣдъ *артифициалното* въ него завѣждане на риби, днесъ то дава на година по 40 хиляди мари (кантаре отъ 44 оки) риба, която най-много са дири, както сж: Ципартъ (Anguilla), Ягбалжка (Salmo) и други.

Въ Германія днесъ сж обработка това знаніе за рибата твърде много, а най-повече съ морунъ, (Accipenser Huso) и съ дунавски Salmo, ягбалжъ, отъ които нѣкои риби стигатъ до голѣмина отъ 100 оки. Г-нь Coste, у рапортътъ си къмъ франц. правителиство, казва: „пицете, на завѣдените ми риби отъ миналата година въ нашите блата, стигнале сж до една голѣмина три пѣти повече, отъ голѣмината на други риби на истата възраст, които живѣятъ отъ само себе си въ тѣя блата. А у единъ *артифициално*-завѣденъ морунъ, има и това повече, защото той всякогашъ си стои въ истата вода и никогашъ не отива въ морето; слѣдомъ, неговото ловеніе е много по-лѣсно и по сигурно.

„Отъ голѣма важность е и слѣдующійтъ опитъ, направенъ отъ профессора Fгаas. Той привелъ изъ нѣкоя сирѣка едно малко гърлаце въ единъ пресъхналъ каналъ, разложенъ малко по ниско отъ рѣката, тѣй щото, това малко гърлаце, представлявало естественность като една малка планинскъ рѣкичка, въ която живѣятъ пестрѣви, (Salmo trutta); по крайщата на тая малка рѣкичка той посѣялъ разни планински растенія и турилъ въ каналътъ яйца (хайверъ) отъ пестрѣви; и тѣй въ тоя малкъ каналъ, който са мокрилъ отъ такова малко гърлаце, широко само до 2 раскрача, а дълго нѣколко хиляди раскраче (4 мила), той добилъ, въ една година само, до двѣ хиляди доста голѣми пестрѣви.

Тука неможъ да са простирамъ върху тоя въпросъ, толкова важенъ, но искахъ само чрѣзъ него да докажъ, до колко са работи у Европа, въ всѣко отношеніе, само и само да са умножава богатството, като разработватъ всичката природа до височините на въздуха, и до дълбочините на водите, за да осигурятъ своите сръдства за прѣхранваніето си и да остане за бѣдѣщитѣ имъ поколения, на които числото ще да са увеличи по земята твърде много. И тѣй Европейците работятъ, за да са избавятъ отъ предсказваніето на „Maltus“, който е рѣкълъ: „Ще да

дойде време, когато хората ще почнат да са вѣдѣтъ едни други, по причина отъ нѣманіе на прѣхрана.

Преведъ отъ влашкото періодическо списаніе, „*Natura*“

Данѣилъ Хр. Попповъ.

Т. Мѣгурецъ 5/17 Септемврія 1874.

НОВИ КНИГИ.

РАЗСКАЗИ за староврѣменнитѣ хора. Книжка четвърта. За старитѣ Евреи и Китайци. Издава книжарницата на Хр. Г. Дановъ и С-іе. Букурещъ. стр. 72—цѣна гр. 4.

И тая, както и първитѣ три книжки **РАЗСКАЗИ**, е написана по единъ най-гладъкъ езикъ и твърдѣ любопитна за прочитаніе; тя обема: 1. Палестина; 2. Нрави, обичай и занятія на Еврейтѣ; 3. Правленіе; 4. Паданіе на Еврейскій народъ; 5. Послѣ паденіето; 6. Предтеча на христіанството; 7. Послѣ Рождество Христово.

КИТАЙЦИ. Тукъ описва границитѣ на Китайското царство, мѣстоположеніето, религіята на Китайцитѣ и прочая.

БУКВАРЪ за Францускія езикъ отъ Н. Маркова. Издава същата книжарница. Вiena, у печатницата на Инко С. Ковачевъ и С-іе. Стр. 63—цѣна гр. 3.

ИСТОРИЯ за православната Христіанска черква, съставена по учебницитѣ на Александровцитѣ, Рудакова и Ласкариса, а допълнена за българската черква и проч. Отъ Д. Т. Душанова. Първо изданіе. Издава същата книжарница. Вiena. Стр. 277.—цѣна гр. 18.

ЧИТАНКА за приготвене къмъ Грамматика. Събрана отъ Т. Икономова. Вiena. 1874. Стр. 136—цѣна гр. 7.

Тая „Читанка“, струва ни са, е най-добрата отъ другитѣ до сега издадени читанки за ученицитѣ. Ній ѝ припоръчваме на сичкитѣ училища у насенско.

Нашитѣ читатели сж прочели въ брой 8-9 на „Училище“ у Книжевнитѣ, дѣто казахме, че е издѣзла на скоро книга Общи познанія изъ Землеописането, отъ К. Смирновъ, а прѣвелъ Б. П. Сега глѣдаме, че същото Землеописане, прѣведено отъ другито, напечатала

книжарницата на Д. В. Манчева. Се тѣзи книжци бѣ да напечататъ и Габровскитѣ учители. Колкото за г-нъ Манчева сѣки го знае вече, какво той обича да бѣде у сѣко г-нъ не меродія—да присвоява чуждото, като го погрѣвначи отсамъ отамъ, іоше и да прави на пукъ на другитѣ книжаре, но не знаеме по коя причина и Габровскитѣ учители ще печататъ трето Землеописаніе отъ Смирновъ.

ПИТАНІЯ и ОТГОВОРИ за святото писаніе, книжка втора, за Новиятъ завѣтъ. Руссе въ печатницата на Дунавската областъ. Стр. 131.

И тѣзи книжка ній прѣпоръчваме на българската публика, като най-лесна за прѣподаване на първоначалнитѣ ученици.

РѢКОВОДСТВО за **СЛОВЕСНОСТЪ** съ примѣри за упражненіе въ разни видове съчиненія, за ученици въ народнитѣ и мажски и женски училища. Отъ Д. П. Войниковъ. Издава книжарницата на Хр. Г. Дановъ и С-іе. Вiena. Стр. 332.—цѣна гр. 16.

Слѣдъ **СБОРНИКА** отъ разни съчиненія (наше изданіе), натъкменъ отъ сжція и напечатанъ у Цариградъ год. 1860, ній знаеме, какво г. Войниковъ сѣ са е трудилъ да нагласи едно таквось **РѢКОВОДСТВО**, по което ученицитѣ, слѣдъ като изучатъ грамматиката, да са обучаватъ и на сѣкакви съчненія. И пакъ тая той го е изработилъ твърдѣ сполучно, за което трѣба сѣки да му благодари. Това дѣло на нашия труженикъ у книжовното поле са припоръчва отъ само себѣ си, и ній не би казали повече, ако да не бѣхме срѣшнали едно осжждане за тѣзи нова книга у В. „Напрѣдкъ“ брой 9-й. Това осжждане ни са стори доста любопитно, за което ній жѣлаеме да са повърнемъ на едно съ читателитѣ, и да поразмислимъ върху писаното, та ако издѣзе право, то да са приготви златната медаль на онзи Г-нъ, който са е наелъ да ни припоръча бѣлг. книги за напрѣдъ чрѣзъ книжевнитѣ на поч. В. „Напрѣдкъ“.

Думата ни е за онія нѣколко рѣда, дѣто са спомѣнува за **СЛОВЕСНОСТЪТА** на г-на Войникова, и то именно за това дѣто г-нъ разгѣдвачъ на книгата иска да му обади г-нъ Войниковъ по кой авторъ са

е водилъ при съставянето на своята словесностъ, защото ужъ сапикасалъ у нея пѣкакъвъ са буква лень прѣводъ. Таковато искане отъ стърна на г-на критика ни са види досущъ безмѣстно: защото както Грамматиката за изучаване на матернія нашъ езикъ не може и не трѣба да бжде прѣводъ отъ Фр. Грамматика; сѣ тъй и СЛОВЕСНОСТЬТА на езика ни не трѣба да са дари у прѣводи отъ Френски и Руски автори. Напстина, че у езикътъ има нѣщо общо, но ній да бждемъ и ясни и оригинални у изрочапетомъ на думитъ и мислитъ си, тъкмо по свойщината на матернія ни езикъ, не трѣба нищо да прѣвождаме. Никакъ не е прилично да събираме нашъ матеріалъ за да го пришиваме на чужди правила. Сичкитъ общи свойствени по българскія езикъ правила да са исчерпени отъ матеріалъ, събранъ изъ матернія нашъ езикъ, и да сж изложени точно и ясно по свойщината му. Туку онзи Грамматикъ и Словесничаръ ще да сподучатъ у своитъ трудове, които са придържатъ на горнето правило, и само отъ таквизъ трудове ній трѣба да са надѣваме за урѣдното изучаване на майчиния нашъ езикъ и за подобряването на българската книжевностъ. Инакъ сичко е за лудо.

Изъ досегашнитъ Грамматичи, току-речи, само Г. Радуловъ са е косналъ до опъжи жѣца, отъ която трѣба да са състави основата на бждѣщата на обща Грамматика; само той са е завзелъ у своята „Начална Грамматика“ да издирва нѣкои свойщини на езика ни и да нагласи нѣкои правила за тѣхъ. Спорѣдъ това Грамматиката на г-на Радулова заслужва съкоя прѣпорѣка за учебникъ у нашитъ народни училища.

А изъ словесничаритъ, смѣемъ да кажемъ, г-нъ Войниковъ е първий, който полага основенъ камакъ на народната ни книжевностъ, чрѣзъ сполученото свое „Ръководство за Словесностъ“. Както са вижда, матеріала на този многогодишенъ трудъ авторътъ е почерпилъ отъ бистъръ изворъ на народната ни философия и литература; а това почтенний авторъ никждъ не е крилъ, показващъ у забѣлжитъ си на съкоя стърница кое отдѣ е заелъ.

Слѣдователно намъ са види за издишно иптането на г-на критикаря, дѣто иска отъ г-на Войникова да му разясни отъ кой страненъ авторъ са е ползувалъ, или му са ще да каже инакъ: отъ кой авторъ е правилъ буквалния си прѣводъ. Сичко това, струва ни са, че е показано твърдѣ очевѣстно у книгата, и за едно внимателно око не ще нѣкакво истѣлкуване. Ако са впуснемъ и у аналитическото разгѣдване на тѣзи книга, то ній сме увѣрени, че г-нъ Войниковата „Словесностъ“ ще си удържи първо мѣсто измѣжду напечатанитъ и ненапечатани юще по тѣзи частъ прѣводи; заради това ній смѣло можемъ да ѣмъ прѣпорѣчаме на сички г-да учители и любители на народното ни просвѣщение, като за най-добъръ по тѣзи частъ учебникъ за въ народнитъ ни училища.

По-надолу въ книжевнитъ си вѣсти г-нъ критикарятъ прави една умѣтна прѣпорѣка на нѣколко начални книжки отъ покойния Ив. Момчиловъ, а именно малка св. Исторія, мал. Земеописание, мал. Аритметика и др., безъ да земе въ внимание поне една отъ издадевитъ до сега 17 кратки и прост. Аритметики, 18 кратки и простр. Земеописания и 19 кратки и прост. св. Истории, та да направи едно сравняване, както за гладкостта на езика, тъй и за начина на приблизителното достѣпно изложено, и тогава да набѣдява г-да учителитъ, че не отбиралъ ушъ коя книга е по-добра и коя не. До колкото ни е познато, знаемъ сичкитъ горѣпоменѣти броеве отъ кратки и прости учебници, че сж написани сѣ на чисто—Български езикъ и почти повечето отъ тѣхъ не сж до толкозъ за истѣрлене. И у тѣзи постѣпка са познава че не е чисто брашното на г-на критикаря. Ако са не харѣжатъ книгитъ на книжаритъ, то що сж криви да скадетъ?

Сега нека и други по-вѣщи отъ нашитъ учени да кажѣтъ правото, и ній ще бждемъ съгласни; стига тѣхното казване да е безпристрастно и, както е речено, по права бога.

КАЛЕНДАРЧЕТА за год. 1875. Ній имаме прѣдъ виду двѣ нови календарчета, едното отъ Илія Р. Блѣсковъ, издада книжарницата на Хр. Г. Данова и С-іе, а другото е отъ Д. В. Манчева,

У първото прокобеніята или прѣдсказаніята за прѣз иджщата година сж нагласени тѣм по нашенски. Който е любонитентъ нека купи и това малко за у джебъ КАЛЕНДАРЧЕ, у което стига да прочете отъ захващането. Само едно ни са стори май-наопаки, и то отъ дѣдовия искривенъ телескопъ ли е, какво е незнаемъ—т. е. дѣто звѣздоброецътъ е вложилъ у скопки думата: Виенско врѣме (1). Ний мѣрихме, шерихме никакъ ни не прилѣгна да измѣриме Виенското врѣме съ нашенското. По-добрѣ би било да каже: Шумненско врѣме или Търновско и пр. Но тукъ сѣкаме е подбжикнало нѣкое виенско перо; защото дѣдо ви Астрономъ, макаръ и съ искривенія си телескопъ, никога не би психитрувалъ таквоязъ нѣщо, което и самъ си неразбира.

А за второто нещѣ много прикаски. Г-нъ Манчевъ го е укигилъ и напѣстрилъ като великденско ейце тѣй, щото салъ да стоишъ и да си го гаддашъ за хубостъ: въ него има сячко, хеле годишникътъ му СЪБИТИЯ! то е чудо и помѣнъ. Разгърни на стѣрница 66 и чети: „На 15-й Май са отвори първа българска книжарница въ Солунъ отъ Д. В. Манчевъ за распространение на българската книжнина мѣжду нашитѣ братя Македонци.“ Какво знаменито събитие станало! Сѣ това бѣше напечаталъ г-нъ Манчевъ и у ланскія си календаръ. Да има нѣкой такъвъ Календаръ, що му трѣбать други книги и вѣстници.

—Обявление за нови книги. Д-ръ Д. Молдовъ е напечаталъ обявление за издаването на ИГИЕНА или какъ да са варди здравето и работната сила мѣжду народа, отъ Карла Реллама. Тая книга щеда да излѣзе отъ 30-35 печ. коли на голѣма 8-на съ много фигури въ текста. Цѣната ѝ за спомощствателитѣ ще бѣде 25 гр., а за други по 30.—Една таквазъ книга ще бѣде полезва за сѣкиго, а ний жѣлаемъ да излѣзе по-скоро на свѣтъ.

*** Друго обявление е издалъ Г-нъ Георги А. Кърджиевъ за една повѣсть. МИРЧО и ВЪЛКО или кой щѣ струва това и намира. Тая книжка щѣда да излѣзе

отъ около 5 печ. коли на 8-на. Цѣна гр. 5. Както са види отъ обявленето, тя ще бѣде любопитна за прочитане; само дай боже да ѝ видимъ по-скоро напечатана. Добрѣ е да са насърдчи издателятъ ѝ съ подписването на повече спомощници.

*** Г-да Стамболовъ и Смидовъ са нагласили книжка подъ име ЗА ПАРЯТЪ, прѣводъ отъ Руски.—Цѣната ѝ ще бѣде само гр. 1. чисти пари прѣдплатени.

РАЗНИ.

Вѣстници. Спорѣдъ една статистика до прѣди петъ години Новъ-Йоркъ у Америка обималъ повече отъ единъ милионъ жители. Само у този Американски градъ са издавали 125 газети, отъ които 29 сж вѣроисповѣдателни, 7 говорятъ за безвѣріето, 3 папски, а другитѣ сж политически и на извѣстія. Имало юще 94 періодически списанія, отъ които 26 сж вѣроисповѣдателни. Отъ политическитѣ газети „Трибюнъ на Новъ-Йоркъ“ има най-много прѣнумеранти, които възлизатъ на 325,000 листа, що са печататъ и разносятъ сѣки день.

Когато у единъ градъ са раздаватъ толкозъ вѣстници, то колко ли има у сичката Америка?

Читателю, присмѣтни си колко милиона са броемъ ний Българитѣ, а колко български вѣстници и періодически списанія са издаватъ у насъ, и по колко отъ тѣхъ са разносятъ; вижъ можешъ ли ги преброи на прѣститѣ си? Съ три и половина политически вѣстници (напѣтѣ и съ полвинка), съ едно „Читалище“, единъ орачески листъ „Ступанъ“, едно Періодическо списане на „Бълг. книжевно ушъ дружество у Браила“ (и то ще да излѣзе за сто години сто книжки!) и едно хромо „Училище“ сѣднали сме да са хвалимъ, че нашата книжнина сѣ крачи напѣдъ! А по колко прѣнумеранти (спомощници) има сѣки отъ тѣзи вѣстници, и какъ са издържаватъ, то са познава по лицата на вѣстникаритѣ, които сѣкашъ сж лѣжали отъ тѣшката бодѣсть.

*** Учений на единъ варварски народъ не е като учений на единъ маждаръ народъ. Поемъ сѣднѣй може да сравнишъ съ една свѣтла ламба, обиколена отъвредъ съ безбройни малки

(1) Гаддай затѣмненія.

свѣщи; а първѣй съ слабо свѣтило, що е на-
тиснато изъ около отъ много честа мъгла.

(Корай.)

ЧОРБАДЖИЯТЪ.

— Джанъмъ чорбаджи, ето донесохъ ти една делва съ масло, намажете процеса (завѣнта) за да върви по-бърже и по-добрѣ.

— Хубавѣ, синко, нѣмай грижа, помжичи са.

Слѣдъ него дохожда и противникътъ му.

— Чорбаджи, донесѣхъ сѣмъ ти едно уго-
ено прасе, глѣдайте, бога ви, дано са падне
давята отъ кѣмто менѣ.

— Твърдѣ добрѣ синко, щѣ глѣдамъ да
ти помогна какъ годѣ, та да сполучишъ.

Слѣдъ нѣколко дни отсѣдихъ да плати,
щото е било, онзи който бѣше донесалъ ма-
слото, а другѣй, който бѣше донесалъ уго-
еното прасе, спечели давята.

— Бе чорбаджи, белкимъ моята делва съ
маслото не струва нищо? попита първѣй.

— Какво да ти сторя, синко, като отсѣ-
тихъ доде угоеното прасе, което, пуштината,
притури твоята делва съ маслото, та са изля.

Изъ училището.

Нѣкой си учителъ, като искаше да ис-
тълкува разликата мѣжду богатія и си-
ромаха, каза на единъ ученикъ да са ис-
правн на срѣдъ и го запита: „Я ми обади
ти менѣ какъ са зовѣтъ онія хора, които
пѣматъ нито пари, нито каша и покъщина,
които ходятъ дрицави, нѣма що да ядѣтъ
и чѣсто сѣ прѣселени да просятъ?“

— Такива то хора сѣ сиромаси, отговори
ученикътъ.

— Тѣй е, твърдѣ добрѣ. А какъ са зо-
вѣтъ онія хора, които носятъ хубави сук-
нени дрехи, иматъ пари, коне и каляски,
пѣятъ различни вина, едѣтъ жаби, косте-
нурки, гущере, скариди и друго каквото
завѣрнѣтъ?

— Това сѣ свине, отговори незлобивѣй
ученикъ.

* * * Други единъ, сѣ такъвъ скопостникъ
учителъ, забранилъ на своитѣ ученици да
не издигатъ ржката си, като имъ казалъ:
„именно оногова нѣма да питамъ, който
си издигне ржката.“ Но при сичекитѣ му
забрашения, ученицитѣ пакъ си издигали

ржката. Единъ день случи са та само е-
динъ ученикъ издигналъ ржа, и той билъ
най-първѣй. Това като съглѣда учителятъ
рече му: „Дѣ кажи и ти нѣщо.“ Учени-
кътъ са исправи на крака и му отговори:
„молимъ, г-не, вѣй сте зарѣчали, че нѣма
да питате оногова, който си издигне рж-
ката.

У Силистра притѣкнѣвали за да си
направятъ изново едно дѣвическо учи-
лище, за което и събирали помощъ изъ
околнитѣ села. Нѣй са радваме на това
дѣто нашитѣ съотечественници у този
градъ сѣ погрижили да въздигнѣтъ
нарочно дѣвическо училище за изуча-
ването на момиченцата, отъ които има
много да пезнаятъ майчиния си езикъ,
и говорятъ повечето на гагаушки, по
подражане на тамкашнитѣ гагаузя, ко-
ито сѣ прѣселени изъ Варна и които
са ушъ грѣчюдеятъ! Но у сѣщето врѣ-
ме не можемъ да не попитаме: като
помагатъ селенетѣ на града за учили-
щата имъ, да ли божеятъ и гражданитѣ
са погрижватъ колко годѣ за урѣжда-
нето на селскитѣ училища? Както са
изучаваме селата у Силистренско не
били твърдѣ за похвала откъмъ тѣзи
стѣрна. Училище дѣ има дѣ нѣма, и
дѣто ги иматъ повечето врѣме прѣзъ
годината стоятъ празни и учителитѣ
имъ *шошекилѣ*. Горкитѣ селене спо-
магатъ, сиромаси, и даватъ за черкви
и училища, но за тѣхъ нѣма кой да
са погрижи, или баремъ да ги понаучи
какво да правятъ, та да не сѣ таквизъ
неокопитени, и дѣцата имъ да оста-
ватъ се тѣй безъ книжно учене, тар-
калящицѣ са весъ—драги—день по ку-
пищата, като добитѣченца; а въ учи-
лището са гонятъ мишкитѣ, и лятно
врѣме ластовичкитѣ вѣятъ своитѣ гнѣ-
зда извѣнъ и отвѣтрѣ.

Даръ на училището у село Салма- ново, Шумненско окръжие.

Сега за прѣвъ пѣтъ нашего селско учили-
ще са удостоява да изяви своята явна бла-
годарность за непосредственъ подарѣкъ. За
това са умолявате, Г-не уредниче, да дадете

мѣсто у вашія поч. листъ на слѣдующитѣ ли рѣдовце.

Любимій нашъ младъ съотечественникъ Г-нъ Н. Н. Станиславовъ изъ Букурещъ благоволи да подари на училището у родното си мѣсто едно год. течене „Училище“ за год. IV и 10 Екзем. Дѣтска библиотека, които книжки са раздадохъ на ученицитѣ съ приличніа надписъ.

Ний благодаримъ сърденно Г-ну Станиславову за този му подаръкъ и го молимъ и за напредъ да ни незаборава на сѣки добъръ случай.

За училищното настоятелство

Ив. К. Нѣголовъ учителъ.

СЕЛО САЛМАНОВО.
15-й Октомврий 1874.

Благороднѣйшій и родолюбивій Г-нъ Николай Недѣлковъ въ Русюкъ подарява за читалището у отечеството си Копривщица цѣло годишно тѣчене отъ Периодическото списаніе на „Българ. Книж. дружество“ у Браила. Истѣй подарява и едно год. течене „Училище“ за жен. Дружество, се тамъ.

Негово благородіе, смиленъ за възпирането на „Училище“, подпомогна ни за да са улеснимъ въ печатането на тѣзи два броя. Ний му благодаримъ за това добро и отъ сѣ сърдце му желаемъ сладко здраве и дълголѣтенъ животъ!

Подобно благодаримъ и на сичкитѣ нови сега спомощници отъ Русюкъ, дѣто са затекоха да ни спомогнатъ доброводно, като са записахъ и прѣдплатихъ си напълно. Да сж живи и здрави! Нека да са засрамятъ онія, които ни прѣмайватъ до свършенето на годината и пакъ си неплащатъ почтенно; а други подвличатъ събранитѣ у тѣхъ абонацій.

— Г-нъ К. П. Стояновъ изъ Русюкъ подарява едно год. течене отъ „Училище“ за долнемахленското жен. дружество у Свищовъ.

ОТГОВОРИ.

Г-ну **. . . въ Търново. Вій питате кждѣ са дѣнахъ наведнѣжъ печатанитѣ 8-9 брой „Училище.“ Не знайте ли прѣмѣждіето съ онія пѣтници, които отивахъ отъ Русюкъ за града ви? Врѣската съ исканитѣ ви броеве отишла да гони зайци татѣкъ по поланата и у храсталцитѣ около селото Терем-

бешъ. Натѣкмицѣтъ ви са, но ако ги имаме сичкитѣ; защото съ вашитѣ наедно са изгубихъ и други много листове, що бѣхъ за околността ви.

Г-ну Р. Ж. Б. у Варна. Проводенитѣ ви отъ колѣ 20 франка по Г-на А. потѣнаха у оногова, комуто бѣше ги далъ. Тукъ имаме нѣкой си капаросчіи, които съ леснина заграбватъ чюдото. Проводѣте ни, молимъ, паритѣ, а вѣй ще си дирите отъ когото сте ги проводили.

Г-ну **. . . у Софія. Иоще прѣди два мѣсеци ваша милость бѣхте са обрѣкли съ писмото си, какво ще да ни оправодите пари най-много до 10 дни, и ний се са надѣваме. Устойте, молимъ, на думата си и ний ще да ви поблагодаримъ иоще веднѣжъ.

Г-ну Г. Гранчарову въ Плъвенъ. Казахме ви и веднѣжъ и дваждъ, че дордѣто не испроводите остатѣка отъ ланскитѣ спомоществованія, нѣма да дотѣкнимъ изгубенитѣ ви листове и нѣколко притурки на „Училище.“ Съ какво право си присвоявате десѣтъкъ за събранитѣ абонати отъ нашъ човѣкъ, комуто плащаме 20% и толкозъ други разноси? Каква облага видѣхме отъ подписанитѣ у града ви абонати, когато ни замотавате 1150 гр. които пропадатъ у васъ и у общината ви? Нека да лѣжатъ нашитѣ пари, а ний да са прѣчервяваме прѣдъ другитѣ спомощници, които си плащатъ почтенно, че не излазя листѣтъ ни рѣдовоно.

На нѣкои си мѣста, а именно: у Търново, съ околността, Габрово, Шипка, Казанлъкъ и Ески-Заахра, годишнитѣ спомоществованія сж свършихъ съ брой 10-й, но ний имъ пращаме и този листъ, току тѣй, като са надѣваме, че щѣтъ би добри да пріематъ „Училище“ до свършането на година IV. Които пристапатъ на това ни поканване, тѣ има да платятъ за второто шесмѣсечіе само по 10 гр. безъ притуркитѣ, за да си патѣкмятъ цѣлото год. теченіе—24 броя, които можатъ да си подвѣржатъ на книжа.